

Park51: tussen godsdienstvrijheid en islamofobie

Naam: Nadine Huiskes (3353214)
Opleiding: Liberal Arts and Sciences
Hoofdrichting: Religiewetenschappen
Begeleider: Dr. L. Van Liere
Jaar: 2011-2012

Inhoudsopgave

	<i>Pagina</i>
- Inleiding	1
- Casus: Cordoba Initiative/Park51	3
- Ground Zero	5
- Tegenstanders	7
➤ <i>Emotionele aanspraak</i>	7
➤ <i>Tolerantie</i>	9
➤ <i>Reactie op protesten</i>	10
➤ <i>Ground Zero als heilige grond</i>	10
➤ <i>Islamofobie: wij tegen zij</i>	13
➤ <i>De “mourning religion”-these</i>	19
➤ <i>Politisering</i>	22
- Voorstanders	23
➤ <i>Founding Principles</i>	24
➤ <i>Pluralisme en tolerantie: wij tegen zij</i>	25
- Conclusie	26
- Bibliografie	30

Inleiding

'I remember thinking, as I looked upon it for the first time, that God and the devil were both crying at the horror only men could make.' (Donna Marsh O'Connor 2010, verloor haar dochter bij de aanslagen)

Ruim tien jaar geleden vonden de terroristische aanslagen op het World Trade Center en het Pentagon plaats. Hierbij kwamen bijna 3000 mensen om het leven. Deze gebeurtenissen, vaak aangeduid met de term 9/11, zijn wereldwijd zo bekend geraakt, dat toelichting in feite niet nodig is. De beelden van de vliegtuigen die zich in de torens boren, uit het raam springende mensen en het ineensstorten van de gebouwen zijn door miljoenen mensen gezien. Ook de gevolgen van deze aanslagen zijn alom bekend en voor een deel zelfs omstreden. De oorlog in Afghanistan verdeelt de Amerikaanse bevolking en politiek al jaren.

De reacties op de dood van verondersteld initiatiefnemer van de aanslagen Osama Bin Laden door de Amerikanen in 2011 en de plannen om de troepen terug te trekken uit Afghanistan lijken de eerste tekenen te zijn dat de VS dit verleden iets meer kunnen laten rusten. Daarnaast bevindt zich sinds 11 september 2011 een monument ter nagedachtenis aan de slachtoffers op Ground Zero en is er begonnen aan de bouw van een nieuwe wolkenkrabber: het One World Trade Center.

In de zomer en het najaar van 2010 ontstond er echter grote opschudding toen bekend werd dat een islamitische organisatie van plan was een moskee in de buurt van Ground Zero te bouwen. Amerikaanse burgers protesteerden massaal tegen het Cordoba House, zoals het centrum met moskee oorspronkelijk zou gaan heten (dit is later veranderd in Park51). Zelfs Geert Wilders werd ingevlogen om mee te helpen aan de protesten. Zijn slogan 'No mosque here' sloeg goed aan bij de verontwaardigde demonstranten. De impact van de kwestie was zo groot, dat zelfs president Obama zich erover uitsprak.¹ Bevolking en politiek waren wederom verdeeld, dit keer over een lokaal islamitisch centrum (Sharma 2010).

¹ *'Muslims have the same right to practice their religion as anyone else in this country. That includes the right to build a place of worship and a community center on private property in lower Manhattan, in accordance with local laws and ordinances. This is America, and our commitment to religious freedom must be unshakeable. The principle that people of all faiths are welcome in this country, and will not be treated differently by their government, is essential to who we are. The writ of our Founders must endure.'* (President Barack Obama, in Pellegrini 2010)

De initiatiefnemers hebben intussen officieel toestemming gekregen om het centrum nabij Ground Zero te bouwen. De meeste Amerikanen zullen op basis van de onvolledige mediaverslaggeving echter geen idee hebben van de complexiteit van de kwestie. Zo wordt er geregeld gesproken over een moskee, terwijl het een groot gemeenschapscentrum betreft met mogelijkheden tot interreligieuze dialoog en ontmoeting, en daarnaast de mogelijkheid tot gebed in een moskee. Ook zullen er een zwembad en tentoonstellingsruimte in komen.

In deze scriptie wordt getracht de complexiteit van het geheel te bestuderen. Daarbij is ten eerste aandacht voor de tegenstanders van dit initiatief, die menen dat het moreel verwerpelijk is om nabij Ground Zero een islamitisch gebedshuis te bouwen. Hier liggen enkele sociaal-psychologische processen aan ten grondslag, zoals de heilige betekenis van Ground Zero in het collectieve geheugen van de Amerikanen en het wij-zij onderscheid tussen (alle) moslims enerzijds en niet-moslims anderzijds. Ten tweede zal er worden ingegaan op het standpunt van de initiatiefnemers en voorstanders van het Cordoba House/Park51, die hun positie onderbouwen met de vrijheid van godsdienst, de waarde van interreligieus contact en het onderscheid tussen de gematigde en de extremistische islam.

Door de maatschappelijke onrust en grote meningsverschillen die er ontstaan zijn naar aanleiding van dit initiatief, wordt er doorgaans gesproken over een controversie. De onderzoeksvraag die centraal staat in deze scriptie, is:

Wat maakt het Cordoba House/Park51 controversieel?

Het onderzoeken van deze casus maakt duidelijk welke impact 9/11 tot op de dag van vandaag heeft op de Amerikaanse bevolking en politiek. Daartoe is het allereerst van belang de casus uiteen te zetten, aangezien hier in de praktijk veel misverstanden over bestaan. Vervolgens zal er worden ingegaan op de argumenten van zowel de tegenstanders als van de voorstanders. Terugkerende thema's hierbij zijn de impact van 9/11 op het denken van Amerikanen over moslims, Ground Zero als nationaal trauma in het collectieve geheugen van de VS, Ground Zero als heilige grond en een ethische botsing tussen het grondwettelijke recht van godsdienstvrijheid en de morele gronden op basis waarvan (de locatie van) het Cordoba House/Park51 afgewezen wordt.

Cordoba Initiative / Park51

Het Cordoba Initiative is de in 2004 opgerichte organisatie achter het geplande Cordoba House. Op hun website formuleren zij hun algemene doelstelling als volgt:

'The Cordoba Initiative is a multi-national, multi-faith organization dedicated to breaking the cycle of mistrust, misunderstanding and irrational fear that exists between Islam and many parts of the Western world. Our movement promotes greater understanding and consideration in order to build bridges between Muslims, Jews, Christians and people of goodwill from all cultures and faith traditions.

*Misunderstanding among our cultures too often fuels the fear of Islam that we see in the United States and elsewhere in the West. And this, in turn is fueling the extremism and radicalism we see in some Islamic countries. This downward spiral of hatred and ignorance must be stopped and reversed if our children and their children are to live in a peaceful world.'*²

De oprichter van de organisatie is de in Koeweit geboren sufi-imam Feisal Abdul Rauf, die sinds zijn tienerjaren in de VS woont. Hoewel hij door zijn boeken en organisaties ter bevordering van de interreligieuze dialoog als een gewaardeerd bruggenbouwer tussen de islam en de westerse wereld geldt, wordt hij ook als controversieel gezien (Scherer 2010). Hij zou verschillende meningen verkondigen tegenover een moslim en niet-moslim publiek. Daarnaast heeft hij enkele controversiële uitspraken gedaan, zoals tijdens een interview dat een kleine drie weken na de aanslagen plaatsvond: 'I wouldn't say that the United States deserved what happened [on 9/11], but United States policies were an accessory to the crime that happened... We have been accessory to a lot of innocent lives dying in the world. In fact, in the most direct sense, Osama bin Laden is made in the USA.'³ Daarnaast weigerde hij Hamas een terroristische organisatie te noemen.⁴ Zelfs zijn pogingen om de islam en het Westen dichter tot elkaar te brengen, zijn controversieel. Het *Shariah Index Project* inventariseert in welke mate landen islamitische wetten in feite al in de praktijk brengen (Abdul Rauf 2010). Hoewel het woord shari'a voor veel mensen associaties met de Taliban oproept, is

² <http://www.cordobainitiative.org/2010/10/purpose/> (Geraadpleegd op 19-02-2012).

³ CBS 60 Minutes, 30-09-2001. <http://www.youtube.com/watch?v=6DMhzsUKr2s> (Geraadpleegd op 19-02-2012).

⁴ http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/people/r/feisal_abdul_al_rauf/index.html (Geraadpleegd op 19-02-2012).

Abdul Rauf's interpretatie gematigd. Het stenigen van vrouwen en het ontzeggen van onderwijs aan vrouwen ziet hij bijvoorbeeld als on-islamitisch.⁵

De ophef omtrent Abdul Rauf en zijn organisaties lijkt grotendeels voort te komen uit het klimaat van islamofobie, waar straks uitgebreid op wordt ingegaan. Een prominent figuur als Abdul Rauf wordt onophoudelijk onder een vergrootglas gelegd en bovendien gebruiken de media en politici vooral negatieve uitspraken van de imam. Veel mensen die sceptisch tegenover Abdul Rauf en zijn initiatieven staan, zijn bang dat hij een verborgen agenda heeft. Hij zou de islam willen verspreiden, wat volgens velen ten koste zou gaan van de Amerikaans-christelijke cultuur. De commotie zegt kortom meer over deze mensen zelf dan over de imam en zijn organisaties, waarmee overigens niet gezegd is dat dit minder kwalijk is dan wanneer Abdul Rauf daadwerkelijk erop uit zou zijn om de islam te verspreiden. Het feit dat mensen ergens van overtuigd zijn, kan namelijk voor evenveel onbegrip en haat (islamofobie) zorgen als wanneer datgene waarvan ze overtuigd zijn ook feitelijk het geval is. Op die manier ontstaat er een vicieuze cirkel van islamofobie. Abdul Rauf is, juist omdat hij via zijn initiatieven de hand uitsteekt naar andere groepen in de samenleving en zijn boodschap van interreligieuze dialoog actief promoot, een makkelijk doelwit van islamofobie. Islamofobie houdt namelijk in dat er geen onderscheid gemaakt wordt tussen verschillende soorten moslims.

De term Cordoba verwijst naar de Spaanse stad ten tijde van de Ottomaanse overheersing (711-1492), toen joden, christenen en moslims relatief vreedzaam met elkaar samen leefden en een tot op zekere hoogte harmonieuze beschaving vormden (Cohen 2010).⁶ Het project Cordoba House streeft er naar om in elk land waar religieuze spanningen zijn een Cordoba House te vestigen. Een Cordoba House 'plans to provide a physical space housing the programs necessary to bring different people together – a place to gather, to take classes and learn together, to pray together, to eat together, to relax together, to exercise together, to dance together, to sing together, to become familiar with different customs practiced by people from different walks of life.'⁷

Het Cordoba House dat nabij Ground Zero wordt gebouwd, wordt tegenwoordig Park51 genoemd (Cohen 2010), naar de locatie van het centrum: 51 Park Place. Deze verandering doet vermoeden dat men de term Cordoba te omstrepen vond. Cohen (2010) en Millar (2010) menen dat de religieuze tolerantie in deze vroege tijden dusdanig relatief was, dat deze zo goed als wezensvreemd is in vergelijking met de hedendaagse religieuze tolerantie. Critici van het project

⁵ http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/people/r/feisal_abdul_al_rauf/index.html (Geraadpleegd op 19-02-2012).

⁶ http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/spain_1.shtml (Geraadpleegd op 19-02-2012).

⁷ <http://www.cordobainitiative.org/2010/10/cordoba-house/> (Geraadpleegd op 19-02-2012).

hebben geargumenteed dat de term Cordoba naar moslim-dominantie (over christenen) zou verwijzen (Carlin & Khan 2011: 115). Park51 is tevens een non-profit organisatie die zelfstandig van het Cordoba Initiative opereert, maar ook door Feisal Abdul Rauf geleid wordt. Het Cordoba Initiative heeft naast het project Cordoba House ook andere projecten, terwijl Park51 enkel gericht is op het in aanbouw zijnde islamitische centrum.⁸ Aangezien Park51 de nieuwe term is voor het project, zal deze in deze scriptie gehanteerd worden.

Ground Zero

'It's a cemetery without tombstones.' (Monica Iken, weduwe van een 9/11-slachtoffer, in Lacayo 2002: 36)

De term Ground Zero verwijst oorspronkelijk naar een gebied dat getroffen is door een atoombom (Hayward & Morrison 2002: 144). Het feit dat deze term direct na 9/11 gebruikt is voor de plek van de aanslagen, maakt duidelijk welke impact deze gebeurtenissen hebben gehad. Voor vrijwel elke Amerikaan, ongeacht afkomst of religie, heeft Ground Zero een betekenis. Voor het overgrote deel is dit een collectief-traumatische betekenis: het is het litteken van de aanvallen op de VS als natiestaat en de slachtoffers representeerden alle lagen van de Amerikaanse bevolking. Onder de slachtoffers waren ook moslims, die in het WTC of bij de hulpdiensten werkten. Ground Zero heeft voor veel van deze mensen bovenal een emotionele betekenis. Na de aanslagen zijn de gebeurtenissen en de plek gepolitiseerd: ze zijn gebruikt om politieke verschillen te duiden en kracht bij te zetten. Toenmalig president Bush omschreef Ground Zero als *'a battlefield and a graveyard and the symbol of an unfinished war.'* (Nobel 2004: 247)

Niettemin is er ook sprake van spanning tussen de betekenisgeving van de verschillende *stakeholders*: politieke en economische belanghebbenden staan geregeld tegenover elkaar en de lokale inwoners. De media spelen een grote rol in dit proces. Zij brengen een beeld naar voren van Ground Zero als een *'memorial space for an imagined national and global community of visitors who identify with its broader, state-produced meanings.'* (Low 2004: 327) In werkelijkheid zijn er echter zeer uiteenlopende discoursen omtrent Ground Zero (Low 2004: 329-330). Dit heeft onder meer te maken met het feit dat Amerikanen die dichtbij de plek wonen over het algemeen meer angst ervaren dan diegenen die er verder vanaf wonen. Daarnaast construeren lokale bewoners vooral hun

⁸ <http://park51.org/> en <http://park51nyc.blogspot.com/p/why-now.html> (Geraadpleegd op 19-02-2012).

persoonlijke interpretatie van de gebeurtenissen en de plek, en hebben politieke en economische belanghebbenden een agenda waar ze zich aan willen of moeten houden.

Zowel voor- als tegenstanders van Park51 delen de emotionele, traumatische connotatie van Ground Zero. De manier waarop ze hier mee omgaan, verschilt echter. De voorstanders en initiatiefnemers hopen via Park51 verbroedering en eenheid te creëren: zij als gematigde moslims samen met de rest van de Amerikanen tegenover de radicalen die achter de aanslagen zaten. De tegenstanders staan sceptisch tegenover deze boodschap, maar vooral de locatie. Ground Zero heeft op dit moment nog een zeer beladen betekenis, waardoor een islamitisch centrum in de buurt ervan ongepast zou zijn. Een deel van de tegenstanders hangt een ander idee aan, namelijk dat het centrum de islam (en shari'a) zou willen verspreiden en dat er in feite weinig onderscheid te maken valt tussen zogenaamde gematigde en extremistische moslims. Tussen deze drie posities bevinden zich grijze gebieden. Zo zijn er Amerikanen die eerst voorstander van het initiatief waren, maar na het zien van de reacties die het losmaakte hun mening hebben aangepast. Daarnaast zijn er tegenstanders die beweren bezwaar te hebben tegen de locatie en niet tegen de islam, maar ondertussen geen onderscheid maken tussen gematigde en extremistische moslims.

Het lijkt een onoverbrugbare tegenstelling: voorstanders zien Park51 als heilzaam en tegenstanders als zout in de wonden (Greene 2010). Duidelijk is wel dat er veel 'emotional challenges of the site' (Nobel 2004: 243) zijn die vaak op diepere sociaal-psychologische processen wijzen. Nobel (2004: 243) stelt dat in het moeizame proces van herbestemming van Ground Zero en de plaats die een herdenkingsmonument daarin zou hebben 'the particular nature of sanctity at Ground Zero was still far from understood.' Leden van de *Coalition of 9/11 Families* zien deze heiligheid van de voetafdrukken van de torens als eeuwig: 'from bedrock to infinity' (Nobel 2004: 246). Over de oorsprong van deze heiligheid is echter weinig discussie onder voor- en tegenstanders: het is een plek 'made sacred through tragic loss' (Nobel 2004: 255).

Tegenstanders

'Park51 has unleashed and exposed the breadth and depth, the tip of the iceberg, of a growing social cancer long overlooked or denied.' (Esposito 2010)

Emotionele aanspraak

Tegenstanders van Park51 hebben zich in groten getale georganiseerd in protesten. Dit is een sterk staaltje *civil society*: collectieve actie gericht op bepaalde belangen of idealen die onafhankelijk van overheidsinstanties en persoonlijke verbanden zoals familie tot stand komt. Het overgrote deel van de tegenstanders erkent dat het grondwettelijke recht van godsdienstvrijheid voor alle Amerikaanse burgers geldt. Wat hen tegen de borst stuit, is de locatie nabij Ground Zero: 'While all agree that Muslims have the same constitutional rights and freedoms as all others citizens and have a right to build an Islamic Center at Park 51, many disagree for diverse reasons disagree profoundly on the wisdom of doing so.' (Esposito 2010, zie ook Millar 2010; Parker 2011; Carlin & Khan 2011: 116) Een *New York Times poll* uit 2010 toonde aan dat tweederde van de New Yorkers wil dat het centrum verder weg wordt gebouwd (Scherer 2010). Ze realiseren zich dat ze geen wettelijke zeggenschap hebben op Ground Zero en baseren zich op emotionele aanspraak (Lacayo 2002: 37). Dit wordt door niemand ontkend, overeenkomstig de collectief-traumatische betekenis die vrijwel alle Amerikanen delen. In hun vertogen beweren voorstanders van Park51 dan ook gevoelig te zijn voor de op emoties gebaseerde argumenten van de andere partij (Sanchez 2010). Dit emotionele argument draait om het respecteren van (de herinnering aan) de slachtoffers van de aanslagen (Kilde 2011: 298; Carlin & Khan 2011: 116). Het herdenken van de aanslagen en de slachtoffers is een proces van 'collective memory', wat volgens Halbwachs (1980, in Kilde 2011: 304) ontstaat binnen een 'spatial framework'. Ground Zero is de plek waar de aanslagen zich voorgedaan hebben, waardoor de fysieke locatie zelf een belangrijke functie vervult in het collectief herinneren en herdenken van de gebeurtenissen. Een islamitisch gemeenschapscentrum zou hierop een inbreuk zijn. Daarnaast bestaat er de angst dat de terroristen het islamitische centrum als een overwinning zouden beschouwen (Alsultany 2010; Bottum 2010).

Deze positie, waarbij er geen weerstand is tegen het initiatief *an sich*, maar tegen de locatie, wordt volgens Kilde (2011: 298) door een deel van de betreffende mensen als een compromis gezien. De initiatiefnemers mogen het centrum bouwen, maar verder weg van Ground Zero. Deze positie bevindt zich dus tussen de voorstanders enerzijds en islamofobe Amerikanen (die zowel tegen de locatie als tegen het centrum zijn) anderzijds.

Voor de meeste Amerikaanse burgers ligt de locatie van Park51 gevoelsmatig te dicht bij Ground Zero. De symbolische grenzen van Ground Zero, welke via een sociaal-psychologisch en discursief proces tot stand zijn gekomen, strekken zich verder uit dan de fysieke locatie, waar de Twin Towers stonden. De psychologische betekenis die aan Ground Zero gegeven is, strekt zich uit tot deze symbolische grenzen (Jia et. al. 2011: 1329). Een tegenstander van Park51, een bouwvakker die aanwezig was op de plek toen de aanslagen hadden plaatsgevonden, meent echter dat de plek waar het centrum komt ook 'hallowed' is, omdat hier landingsonderdelen van de vliegtuigen terecht kwamen. Deze man heeft een belofte gemaakt en deze op papier gesteld, die bouwvakkers kunnen tekenen om daarmee officieel te beloven niet aan de bouw van Park51 mee te helpen (Scherer 2010).

De teksten op protestborden en uitspraken van tegenstanders illustreren de emotionele lading van de kwestie: 'Don't glorify murders of 3000. No 9/11 victory mosque.' op een kartonnen bord (McGreal 2010). En: 'What would make terrorist #1 Osama bin Laden more happy, than a mosque dominating over the ashes of his victims – our fallen Americans?' (Walton 2010) is een ander voorbeeld van de frustratie van vele Amerikanen. Een columnist van de Washington Examiner noemde het te bouwen centrum 'the second attack on the World Trade Center' (Haberma 2010). Tijdens de stemming over de kwestie door *Community Board 1* reageerde een tegenstander op het feit dat de meerderheid zich achter imam Abdul Rauf schaarde: 'This is humiliating that you would build a shrine to the very ideology that inspired the attacks on 9/11.' (Sanchez 2010) Ook sommige moslims zijn tegen de bouw van het centrum, zoals Usman, een jonge Egyptische gyros-verkoper in New York: 'I don't want this mosque. (...) How can I go and pray in a place that will cause so much pain to so many people?' (Sharma 2010)

In een *Rasmussen Poll*, een instituut dat zich bezighoudt met de publieke opinie, bleek dat in 2010 54% van de respondenten (stemgerechtigde Amerikanen uit het hele land) tegen het initiatief was. 20% was daarentegen voor de bouw van het islamitische centrum. Een ander onderzoek laat zien dat 52% van de New Yorkers in 2010 tegen de bouw van het centrum was, en 31% voor. Opvallend is dat in stadsdeel Manhattan, waar Ground Zero is gelokaliseerd, slechts 36% van de respondenten tegen de bouw is (Schar 2010). Meer opiniepeilingen wijzen erop dat de inwoners van Manhattan, en in het bijzonder de mensen die bij Ground Zero wonen, het initiatief juist ondersteunen (Carlin & Khan 2011: 116).

De families van de slachtoffers van de aanslagen zijn degenen met de meeste emotionele aanspraak. Deze groep mensen is echter verdeeld over deze kwestie. Een aanzienlijk deel van hen is tegen het initiatief, een deel is onverschillig en een deel is actief voorstander van Park51 (Takim

2011: 136). Donna Marsh O'Connor leidt de organisatie *September Eleventh Families for a peaceful Tomorrow*, een organisatie die zich inzet voor interreligieuze dialoog en imam Feisal Abdul Rauf steunt (Haberman 2010).

Religieuze gemeenschappen zijn eveneens verdeeld over de kwestie. De joodse gemeenschap in New York geldt als een van de meest aanwezige in het debat, maar is verdeeld. Sommige joodse rabbijnen kiezen er bewust voor niet uitgebreid op de kwestie in te gaan (Vitello 2010A). Timothy M. Dolan, aartsbisschop van New York, heeft zich beschikbaar gesteld om de voor- en tegenstanders van (de locatie van) Park51 te helpen een compromis te vinden. Hij verwijst in zijn verklaring hiervoor naar Paus Johannes Paulus II, die meende dat een nonnenklooster nabij Auschwitz verplaatst moest worden. De nonnen verbleven namelijk in een gebouw dat de nazi's hadden gebruikt om gas in op te slaan, wat volgens veel joden niet door de beugel kon (Perlez 1993). Dolan laat met deze vergelijking zien dat er wel degelijk grenzen aan de vrijheid van godsdienst zitten. De aartsbisschop claimt een voorstander van religieuze vrijheid te zijn, maar is naar eigen zeggen gevoelig voor de kritiek van de tegenstanders (Hernandez 2010).

Tolerantie

Een veelgehoord argument van de voorstanders is dat het centrum toegestaan moet worden vanuit tolerantie overwegingen. Tegenstanders hebben dit idee echter naar hun eigen hand gezet. Dan Halloran, lid van het stadsbestuur van New York, stelde tijdens een protestbijeenkomst: "New York City is the greatest city in the world," a place of religious tolerance, but that tolerance "starts when you say 'I understand your pain, and I am not going to inflict more on you.'" (Millar 2010) Bisschop Harry Jackson sluit zich hierbij aan en meent dat de moslimgemeenschap tolerantie moet tonen door het centrum elders te bouwen. Er wordt een beroep gedaan op moslims om hun grondwettelijke recht te onderwerpen aan de gevoelens van de Amerikanen, de slachtoffers. Impliciet wordt hiermee van ze gevraagd om zich te identificeren met het trauma die de Amerikanen hebben sinds 9/11. Dit maakt duidelijk dat er over het algemeen niet vanuit gegaan wordt dat moslims ook Amerikanen zijn en evengoed het verdriet na de aanslagen voelen (Pellegrini 2010).

Tolerantie draait er echter om dat men een visie of gedraging waarmee men het niet eens is, vanwege bepaalde grondwettelijke en ethische beginselen toch accepteert en toelaat te bestaan in de praktijk. Hoewel bovenstaande visie onterecht impliceert dat moslims 9/11 niet als iets verschrikkelijks zien, kan het argument ook gezien worden als een verzoek aan moslims om de visie van de tegenstanders niet alleen te tolereren (te accepteren dat deze in de praktijk bestaat) maar

hier ook naar te handelen (zich aan te passen) door het centrum te verplaatsen. Dit laatste valt buiten het concept tolerantie. De redenering gaat daarentegen de andere kant op. De tegenstanders dienen, wanneer het over tolerantie gaat, het standpunt van de voorstanders te accepteren. Ze zijn het hier niet mee eens, maar moeten onder meer vanuit het grondwettelijke recht op godsdienstvrijheid het bestaan van dit standpunt verdragen. Bij dit standpunt, Park51 is wenselijk, hoort ook een praktisch component, namelijk het te bouwen centrum. Tolerantie houdt in dat, binnen bepaalde (wettelijke) grenzen, zowel het standpunt als de praktische implicatie toegestaan worden, ook al verwerpt men deze op inhoudelijke gronden (Forst 2007).

Reactie op protesten

De tegenstanders vragen zich af waarom de initiatiefnemers van Park51 niet te beïnvloeden zijn door de heftige reacties die hun initiatief losgemaakt heeft. Imam Feisal Abdul Rauf stelde in reactie hierop dat als hij van tevoren zou hebben geweten dat zijn plannen zoveel teweeg zouden brengen, hij dit niet voorgesteld had. Ondanks de vele protesten wil hij de plannen echter doorzetten, omdat anders de radicale moslims, die in principe weinig met Park51 te maken hebben, het discours overgenomen zouden hebben. Overal ter wereld zou dan bovendien in kranten te lezen zijn dat de islam in de VS aangevallen wordt, een gevolg dat haaks staat op Abdul Rauf's doelstellingen (Barnard 2010).

Ground Zero als heilige grond

Aan de basis van de (emotionele) argumenten van de tegenstanders ligt het idee dat Ground Zero heilige grond is. In de context van Ground Zero zijn twee visies op het concept heilige grond verhelderend. De eerste is een meer voor de hand liggende definitie, welke stelt dat heilig grond beschikt over 'an extraordinary character through a direct connection with a divine source.' (Eliade 1987, in Kilde 2011: 299) De tweede definitie is instrumenteel van karakter: '(..) space is made sacred through human endeavor. A product of human activity, "sacred space" is made sacred, or sacralized, by individuals and groups for specific purposes, be they spiritual or social, through specific behaviors or practices.' (Smith 1987, in Kilde 2011: 299) Dit perspectief is gebaseerd op het werk van Emile Durkheim, die meende dat religie, en dus ook heilige ruimte, een sociale constructie is. Een belangrijk aspect van dit proces is om zogenaamde taboes, bijvoorbeeld verboden handelingen, te construeren, om zo de heilige grond te onderscheiden van en beschermen tegen wereldlijke zaken, die een

desacraliserend effect op de heilige grond zouden kunnen hebben. Een aantasting van het heilige karakter van Ground Zero zou zijn weerslag hebben op de manier waarop mensen de aanslagen en slachtoffers herdenken.

De kern van de heiligheid van Ground Zero is het verlies van een enorm aantal onschuldige mensen door de aanslagen op 9/11. Velen zien Ground Zero als een 'burial ground' (Kilde 2011: 300). Voor anderen draaide dit verlies om een metafysische kwestie, namelijk het verlies van veiligheid. Feit is dat het gevoel van veiligheid en de maatregelen om dit te waarborgen na 9/11 sterk veranderd zijn in de VS. Deze betekenissen, die via een sociaal-discursief proces aan Ground Zero zijn gegeven, wijzen op een 'lexicon of religious sensibility' (Sherill 1995, in Kilde 2011: 300). Ideeën zoals dood, het transcendente (al dan niet God), redding, bescherming en purificatie vormen het *framework* op basis waarvan Ground Zero als heilige grond gezien wordt. Door over Ground Zero te praten, de plek daardoor betekenis te geven en er bepaalde handelingen uit te voeren, zoals herdenkingen, werd de plek door mensen geconstrueerd als heilige grond.

Voor een deel van de mensen werd Ground Zero heilig in de betekenis van de eerste definitie, namelijk 'an extraordinary character through a direct connection with a divine source.' In de opruimingswerkzaamheden werden twee balken in de vorm van een kruis gevonden, wat sommige christenen interpreteerden als de aanwezigheid van God op deze plek van chaos. Het symboliseerde de kracht en redding van God, wat de mensen hoop gaf. Dit zorgde er mede voor dat Ground Zero een specifiek christelijke betekenis toegedicht kreeg. Wat opvalt, is dat deze visie op heilige grond ook een element van sociale constructie heeft. De twee balken moesten immers bewust geïnterpreteerd worden als een kruis en de betekenis die er vervolgens aan is gegeven, is een sociaal-discursief proces geweest. Enkele christenen, waaronder een rooms-katholieke priester, hebben de vondst als de aanwezigheid van God geïnterpreteerd. Dit verhaal is, onder meer door de documentaire *The Cross and the Towers*, door mensen in heel Amerika en daarbuiten overgenomen. Daarnaast was het ook een proces van handelingen. Maanden lang na de aanslagen werd er namelijk elke zondag een mis gehouden op Ground Zero, bij het gevonden kruis. Deze christelijke betekenis kwam bijvoorbeeld tot uiting tijdens het overleg van *Community Board 1*, waarbij een tegenstander van Park51 riep: 'You're building over a christian cemetery' (Robins 2010). Overigens zijn er ook tegengeluiden te horen, onder meer van de organisatie *American Atheists*, die via een juridische aanklacht wilde voorkomen dat het gevonden kruis een plek kreeg in het herdenkingsmonument. De overheid, die het herdenkingsmonument deels financiert, moet immers neutraal zijn. Het christelijke karakter is bovendien vergroot door het contrast met Allah, uit wiens naam moslims de aanslagen op

9/11 hebben gepleegd. Op de website www.liveprayer.com, welke een conservatief-christelijk stempel heeft, valt zelfs te lezen dat 'Allah and the God of the Bible are not the same.'⁹

Het heilige karakter van Ground Zero kan alleen bestaan als er handelingen en opvattingen gedefinieerd worden die deze puurheid kunnen aantasten. Niet alleen Park51 is zo'n taboe. Lange tijd is er namelijk een conflict geweest tussen degenen die de plek snel wilden herbouwen en degenen die dit niet wilden. Onder het mom dat uitstel van herbouw een overwinning voor de terroristen zou zijn, beweerden verschillende belangengroepen dat Ground Zero snel een nieuwe bestemming moest krijgen. De plannen waren veelal commercieel, met een sterke wereldlijke connotatie, wat tegen de borst stuitte bij degenen die Ground Zero als heilig zagen (Kilde 2011: 302).

Een andere visie op Ground Zero wordt door Kilde (2011: 303) *American patriotism* en *American civil religion* genoemd. De visie wordt gekenmerkt door pseudoreligieuze en patriottische termen. De dood van veel mensen op 9/11 kreeg betekenis door deze mensen als representanten van de *American civil religion* te zien en hun dood als een vorm van opoffering voor deze *civil religion*. Het idee dat deze mensen voor niks gestorven zijn, is immers slecht te aanvaarden. Mensen willen aan zo'n groot verlies een krachtige betekenis toedichten (Carlin & Khan 2011: 125). Doordat het verlies als heilig gezien wordt, wordt de grond waarop deze gebeurtenissen plaatsgevonden hebben ook geheiligd. De gebeurtenis en de plek zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden. De vele vlaggen en borden met 'God bless America' die vlak na de aanslagen op de plek werden geplaatst, illustreren het idee dat Amerika (en de Amerikaanse natie) door de joods-christelijke God gezegend is en een heilige missie heeft. Amerika heeft vanwege haar superieure christelijke cultuur een voorbeeldfunctie te vervullen in de wereld. Het concept *American civil religion* combineert de in de VS dominante christelijke religie (merendeels protestants) met het idee dat Amerika een bijzonder gezegend land is (Kilde 2011: 304).

Het gros van deze mensen deelt de mening dat Park51 het heilige karakter van Ground Zero aantast. Park51 is nu een taboe dat de heiligheid en puurheid van Ground Zero zou schenden (Kilde 2011: 304-305). Niet het uitstel van herbouw van Ground Zero, maar de bouw van het islamitische centrum zou een triomf van radicale moslims over de locatie (en gebeurtenissen) zijn (Kilde 2011: 306).

⁹ <http://www.liveprayer.com/ddarchive3.cfm?id=3085> (Geraadpleegd op 11-04-2012).

Islamofobie: wij tegen zij

'It's like we need to assume some collective guilt for 9/11 and act accordingly.' (Amerikaans burger, tevens moslim, in Esposito 2010)

De manier waarop er tegen moslims en hun religie wordt aangekeken door niet-islamitische Amerikanen, is sinds de terreuraanslagen sterk veranderd. Volgens Takim (2011: 133) nam in de jaren voor de aanslagen de vijandigheid naar moslims al toe in de VS, wat te maken had met de Palestijns-Israëliëse kwestie en andere conflicten (Takim 2011: 133). De term islamofobie wordt gebruikt om de angst en achterdocht jegens moslims te beschrijven, maar houdt volgens sommigen (Nimer 2011: 77) ook haat jegens moslims in. Islamofobie gaat hoe dan ook verder dan het niet eens zijn met de islam, of het niet begrijpen van deze religie. Het zijn de gevoelens van afkeer en weerstand waardoor men over islamofobie kan spreken (Kilde 2011: 298). Volgens Esposito (2010) zit islamofobie diep in de Amerikaanse samenleving. Bovendien zou er in 2011 meer sprake zijn van islamofobie dan in 2001, vlak na de aanslagen, het geval was (Takim 2011: 138, ¹⁰).

Hoewel islamofobie een enorme vlucht genomen heeft, is het niet zo dat het gros van de Amerikanen islamofob is. Bovendien komt islamofobie in verschillende vormen en gradaties voor, en ontstaat het om verschillende redenen. Het is een aanzienlijke minderheid die islamofob is, een minderheid die bovendien prominent naar voren treedt in het publieke domein. Om deze laatste reden, vanwege het feit dat islamofobie een kwalijke maatschappelijke ontwikkeling is en het feit dat de media dol zijn op dit soort interessante fenomenen, krijgt deze groep Amerikanen bovengemiddeld veel aandacht, zowel in de media als in academische kringen. Deze informatiebronnen lijken bovenal een beeld te schetsen van een polariserende samenleving: je bent of voor of tegen de islam. Er lijkt maar weinig ruimte te zijn voor onverschilligheid, neutraliteit of de opvatting dat de zaken overtrokken worden. In de kwestie van Park51 kwam er echter een derde groep bij kijken, namelijk de mensen die niet tegen de islam of Park51 *an sich* zijn, maar wel tegen de locatie. De media en de betreffende mensen zelf kenschetsen deze positie als gematigd, een zogenaamde midden- of compromis-positie. Hoewel deze mensen tijdens hun protesten vaak mixten met de daadwerkelijk islamofobe Amerikanen, hebben de media niettemin het onderscheid tussen de groepen kunnen behouden door in te zien dat de meeste mensen tegen de locatie en niet tegen de islam zijn.

¹⁰ <http://abcnews.go.com/Politics/anti-muslim-rhetoric-free-speech-hate-speech/story?id=11519631#.T4WHB1E5K8B> (Geraadpleegd op 11-04-2012).

Het valt echter te betwijfelen of deze middenpositie wel zo gematigd is. Ten eerste streeft deze groep ernaar dat moslims hun grondwettelijke recht op godsdienstvrijheid onderwerpen aan de (emotionele) betekenis die Ground Zero heeft, wat niet van veel tolerantie getuigt. Daarnaast lijkt er toch een bepaalde vorm van islamofobie aan de basis van dit standpunt te staan. Hoewel een deel van de tegenstanders van Park51 wel erkent dat de 9/11-terroristen van een ander slag zijn dan de initiatiefnemers van Park51, lijken ze deze twee groepen toch op een hoop te gooien als het gaat om praktische implicaties, oftewel het te bouwen centrum. Beide groepen moslims functioneren onder dezelfde vlag van islam, en dat is blijkbaar genoeg om Park51 tegen te willen houden.

Takim (2011: 134) meent dat de toename van islamofobie ertoe geleid heeft dat moslims het gevoel hebben dat ze sinds 9/11 beter hun best moeten doen om als goede burgers gezien te worden. Daarnaast hebben zij, meer dan niet-islamitische Amerikanen, te maken met juridische en administratieve regels die na 9/11 ingevoerd zijn om de veiligheid te waarborgen. Uit een onderzoek van *Pew Research Center* kwam naar voren dat de helft van de (islamitische) respondenten van mening was dat het leven moeilijker was sinds 9/11. Eenzelfde deel vond dat moslims buitenproportioneel vaak gecontroleerd werden. Een kwart gaf aan het slachtoffer van discriminatie geweest te zijn (Pew Research 2007) Ze hebben het gevoel dat ze voorzichtig door het politieke mijnenveld moeten bewegen (Knickerbocker 2010). Feestelijkheden aan het einde van de ramadan, dat in 2010 toevallig op 11 september viel, werden door moslimleiders geannuleerd bijvoorbeeld. Zelfs in hun reacties op de gewelddadigheden en vandalistische acties die moskeeën en moslims door het hele land teisteren, hebben moslims het gevoel dat ze op hete kolen moeten lopen. Moslimleiders geven waarschuwingen af maar willen niet te heftig reageren, omdat dit averechts zou kunnen werken (Knickerbocker 2010).

Ook al verachten deze moslims de terroristische daden van 9/11, toch worden ze door een bepaalde groep Amerikanen (impliciet) verantwoordelijk gehouden voor de gebeurtenissen en wordt er van ze verwacht excuses aan te bieden of afstand te nemen van daden die zij niet hebben begaan (Alsultany 2010; Takim 2011: 138, 142). De islam is immers de religie, de inspiratiebron waaruit zowel deze Amerikaanse moslims als de terroristische radicalen putten (Sanchez 2010; Kilde 2011: 306; Takim 2011: 138). Het maakt dan niet zoveel uit als de gematigde moslims in Amerika claimen dat de islam nooit tot zulke gruweldaden kan aanzetten, daarmee suggererend (en soms expliciet zeggend) dat de terroristen geen werkelijke moslims zijn (Walton 2010). De terroristen zelf hanteren eenzelfde argumentatie door te beweren dat de Amerikaanse moslims corrupt zijn en daardoor geen werkelijke moslims. Waar het om gaat, is hoe deze mensen, radicaal of niet, zichzelf zien, namelijk als moslims. Deze twee groepen moslims, die zichzelf als moslims presenteren, worden vervolgens in de

beeldvorming van niet-islamitische Amerikanen op een hoop gegooid via processen als stereotypering.

De denkfout die aan de basis van islamofobie staat, is dus dat er geen onderscheid gemaakt wordt tussen gematigde en extremistische moslims. Er ontstaan stereotypen: een geëssentialiseerd beeld dat niet overeenkomt met de heterogene werkelijkheid en dat alle leden van een bepaalde groep categoriseert aan de hand van slechts enkele kenmerken (een veronderstelde homogene 'essentie'). Er is geen ruimte voor individuele kenmerken: een persoon wordt slechts als vertegenwoordiging van een (homogene) sociale groep gezien. Dit wordt zowel bewust door 'preachers of hate' en opinieleiders gedaan, als onbewust in de mentale beeldvorming van Amerikanen (Esposito 2010; Nimer 2011: 77). Stereotypering fungeert in dit laatste geval onder meer om de complexe sociale wereld beter te begrijpen. Het is anders gezegd makkelijker om alle moslims op een hoop te gooien dan om onderscheid te maken tussen verschillende soorten moslims. Een bepaalde mate van islamofobie ten aanzien van terroristen is logisch en wenselijk, aangezien deze moslims bereid zijn buiten de toegestane kaders te handelen, bijvoorbeeld door het gebruik van geweld. Islamofobie ten aanzien van de gematigde moslims is daarentegen misplaatst, omdat deze groep zich binnen de democratische kaders begeeft.

Islamofobie is de laatste jaren veel opener geworden: 9/11, maar ook de Park51-controverse, fungeerden als een katalysator voor openlijke kritiek en *hate speech* gericht op moslims (Esposito, in McGreal 2010). Angstige Amerikanen willen dat de islam en de moslims de rol van boeman vervullen (Azeem Khan van Islamic Circle of North America, in McGreal 2010). Er vindt volgens Derr (2010) een proces van *othering* plaats: het construeren van een zondebok op wie mensen hun angsten, onzekerheden en frustraties kunnen botvieren. Door het openlijk bekritisieren van moslims en de islam in de media en door het maatschappelijke proces van *othering* wordt er een scherpe wij-zij tegenstelling geconstrueerd. Het zijn de niet-islamitische, blanke Amerikanen tegenover alle moslims, die er anders uitzien, een andere religie hebben en een andere cultuur erop nahouden. 'Islamophobia is not just about religion. It's about people who are of colour and a whole set of presuppositions about these people.' (Esposito in McGreal 2010) Carlin en Khan (2011: 122) verwijzen in dit verband naar de Sovjets in het verleden: een Sovjet was een Sovjet en de vijand van de VS. Nu is een moslim een moslim en de vijand van de VS volgens sommige islamofobe Amerikanen. Opvallend is dat er gebruik gemaakt wordt van een dubbele standaard: als er sprake is van geweld door moslims, wordt er geen onderscheid gemaakt tussen de extremisten en de gematigde moslims, terwijl dit wel gedaan wordt als er sprake is van geweld door christenen.

Aan de wij-zij constructie ligt een andere kwestie ten grondslag, namelijk de vraag wat de Amerikaanse identiteit inhoudt en welke positie minderheden innemen in de Amerikaanse samenleving (Alsultany 2010; Takim 2011: 138; Jackson 2011: 93). Door de geschiedenis heen zijn Amerikanen in aanraking gekomen met verschillende groepen die afweken van het dominante profiel (blank en protestants), zoals Afro-Amerikanen, katholieken en meer recentelijk moslims (Vitello 2010B; Pellegrini 2010; Jackson 2011: 94-95). Hierdoor gaat men zich afvragen waarmee de eigen groep zich onderscheidt van deze 'Ander'.

De *Social Identity Theory* (SIT) van Tajfel (1974, 1981, 1982, in Chrysochoou 2004: 132) verduidelijkt hoe en waarom men scherpe wij-zij tegenstellingen creëert. Men des-identificeert zich met de *out-group*, in dit geval moslims, om de eigen identiteit te versterken. Een sociale identiteit is immers altijd relationeel: het bestaat doordat er daarnaast andere identiteiten/groepen bestaan en mensen begrijpen zichzelf beter als ze zichzelf vergelijken met andere groepen. Door deze categorisering ontstaan stereotypen. Er is hierbij geen ruimte voor nuance en pluralisme: een moslim is een moslim. Vaak willen mensen zichzelf als gematigd en gebalanceerd (goed) zien, waarvoor ze anderen als extreem moeten uitsluiten (Pellegrini 2010). Deze des-identificatie en stereotypering zijn vaak erop gericht verschillen uit te vergroten (Takim 2011: 135), overeenkomsten te negeren en de 'Ander' negatiever te beschouwen, zodat de eigen identiteit in vergelijking hiermee positiever lijkt (Chrysochoou 2004: 43). Een sociale identiteit is kortom een strategisch ontwikkeld sociaal construct (Chrysochoou 2004: 135). In de kwestie van Park51 vindt eenzelfde soort proces plaats door het centrum (dat vele andere faciliteiten zal herbergen) een moskee te blijven noemen, waardoor de symbolische dreiging vergroot wordt (Jia et. al. 2011: 1333). De islam, gerepresenteerd door de 'moskee', is immers het negatieve verschil tussen moslims enerzijds en 'Amerikanen' anderzijds.

In de VS vormen moslims een minderheid, waardoor zij de zeggenschap en macht missen om de constructie van hun identiteit krachtig in eigen handen te nemen (Chrysochoou 2004: 50). Zeker in deze tijden, waarin bijna iedereen een mening heeft over de islam en er veel media-aandacht is voor de islam, kunnen moslims zelf nauwelijks hun moslimidentiteit construeren. Daarnaast mist de moslimgemeenschap in de VS voldoende vocale leiders die een krachtig weerwoord kunnen bieden op de negativiteit tegenover moslims. Het woord 'islamitisch' of 'moslim' lijkt geen recht te doen aan de variatie in de moslimgemeenschap. De dominante niet-islamitische meerderheid heeft een homogene connotatie aan het woord islamitisch gekoppeld: het zijn alle moslims en de islam staat impliciet voor (religieus) geweld en extremisme (Takim 2011: 134). Er heeft een proces van stereotypering plaatsgevonden, waarbij alle moslims over één kam geschoren

worden. De termen 'moslim' en 'islam(itisch)' reflecteren hierdoor puur en alleen de angsten van de niet-islamitische Amerikanen (Walton 2010). Takim (2011: 137) spreekt in dit verband over het 'radical American Islam'-syndroom, waardoor veel Amerikanen moslims gelijkstellen met radicalisme. Moslims wordt een claim op 'American-ness' ontzegd door degenen die gebruik maken van een zogenaamde 'discourse of repression' (Alexander 1992, in Kilde 2011: 306). Ze worden hierdoor niet als onderdeel van de Amerikaanse samenleving gezien, maar als 'alien' (Kilde 2011: 307). De aanslagen van 9/11, alsmede andere gebeurtenissen, hebben dit proces versterkt, verhard en een negatiever karakter gegeven (Takim 2011: 134).

Religie speelt in dit alles een prominente rol, omdat christelijk-protestantse tradities sterk aanwezig zijn in de VS. Omdat de protestantse traditie zo sterk aanwezig is bij de Amerikanen, is de volgende stap, namelijk de islam en haar culturele tradities als vreemd beschouwen, snel gemaakt. Het principe van tolerantie is in de praktijk dan ook gebaseerd op deze verhoudingen: een dominante protestantse meerderheid en een islamitische minderheid. 'Amerika' en 'Amerikaan' worden door veel niet-islamitische Amerikanen ingevuld met een christelijke betekenis. Moslims worden als afwijkend gezien van dat waar de Amerikaanse rechtsstaat en het Amerikaan-zijn in de belevingswereld van veel Amerikanen om draait. Ondanks dat Amerika officieel seculier is, uiten veel politici openlijk hun christelijke voorkeur. De scheve machtsverhoudingen (meerderheid protestants-christelijk, minderheid islamitisch) zorgen ervoor dat tolerantie in de praktijk vaak niet op gelijkheidsbeginsels gebaseerd wordt, terwijl men zich in officiële verklaringen en uitspraken wel vaak aan het gelijkheidsbeginsel houdt. Moslims krijgen veel vrijheid, maar niet alle rechten die de dominante groep geniet, zoals het kunnen bouwen van een gebedshuis (Pellegrini 2010). Moslims zijn in deze optiek geen echte Amerikanen, en dus geen echt onderdeel van de Amerikaanse samenleving (met alle rechten die daarbij komen kijken) (Kilde 2011: 306; Carlin & Khan 2011: 124).

Deze ongelijkheid (benadeling van moslims) heeft echter wel legitimiteit nodig, wat geconstrueerd wordt als religieus-culturele verschillen een negatieve interpretatie krijgen. De islam wordt niet alleen als anders, maar ook als onverenigbaar met en gevaarlijk voor de liberaal-democratische rechtsorde neergezet. Het gevolg hiervan is dat moslims hun religie links moeten laten liggen, willen ze zoals 'us Americans' worden: 'Muslims who do not observe Islam or are invisible are the good Muslims.' (Takim 2011: 137) In een recent onderzoek is 22% van de respondenten van mening dat de islam geweld tegen niet-moslims propageert en 'slechts' 55% denkt dat de islam een vredige religie is (Scharr 2010). Een *USA Today/Gallup* onderzoek uit 2006 liet zien dat 44% van de Amerikanen vond dat moslims te extreem in hun religie zijn. Minder dan de helft dacht dat moslims loyaal zijn aan de VS (Alsultany 2010). Gemiddeld zou een vierde tot een derde

van de Amerikanen negatieve ideeën over de islam en moslims hebben (Nimer 2011: 77). Bottum (2010) meent dat moslims wel kunnen claimen dat ze gematigd zijn, maar dat relatief gematigd in vergelijking met de rest van de islam, niet gematigd is in vergelijking met Amerika.

De media spelen een belangrijke rol in het in stand houden en legitimeren van islamofobie (Esposito 2010; Takim 2011: 135). Moslims worden weergegeven als gewelddadig en extremistisch, en hun waarden zouden haaks op de Amerikaanse moraal staan (Takim 2011: 133). Als mensen weinig kennis van of ervaring met de islam hebben, is het als gevolg daarvan moeilijker om een alternatieve visie op de islam te hebben en juist makkelijker om het beeld over te nemen dat de media schetsen (Takim 2011: 138). Volgens Millar (2010) laten de media de gematigde tegenstanders in de Park51-controverse, die niet tegen de islam maar tegen de locatie zijn, niet voldoende aan het woord. Het aan het woord laten van de mensen die enkel een bezwaar tegen de locatie hebben zou juist helpen bij het tegengaan van islamofobie. Blijkbaar willen veel media een ander verhaal naar buiten brengen. De misplaatste term 'Ground Zero mosque' is ontstaan in de mediawereld, toen eind 2009 een item op Foxnews de titel 'Controversy surrounds Ground Zero mosque/cultural center' kreeg (Beutler 2010). Hoewel er hier nog ruimte was voor nuance ('cultural center'), is de term 'Ground Zero mosque' het enige wat overgenomen werd.

Een deel van de tegenstanders gaat verder dan het argument dat de locatie moreel verwerpelijk is (Carlin & Khan 2011: 117). Zij zien Park51 als een symbool van "islamofascisme" (Lamster 2010). Deze mensen menen dat de islam onverenigbaar is met democratische principes, en dat Park51 mede om die reden verboden moet worden (Vitello 2010B). De islam is niet alleen 'un-American', maar zelfs 'anti-American' (Alsultany 2010), de vijand van het Westen: 'Those two groups – Muslims and Americans – were conceived of as necessarily mutually exclusive.' (Kilde 2011: 307) Een deel van deze mensen zet dit in het *framework* van een religieus conflict: de islam als vijand van 'Christian America' (Kilde 2011: 306). Een groep mensen onder leiding van de conservatieve evangelist Bill Keller heeft zich verenigd in het initiatief genaamd *9/11 Christian Center at Ground Zero: 'A christian response to the Muslim Ground Zero mosque'*.¹¹ Op hun website noemen ze de islam een prachtige religie voor pedofielen, verwijzend naar de profeet Mohammed die een 6-jarig meisje getrouwd zou hebben. Ook spreken zij in termen van 'the coming showdown between islam and christianity'.¹²

De invloed die deze groepen hebben gekregen, kan volgens Kilde (2011: 305) verklaard worden door de verschillende, tegenstrijdige visies op Ground Zero. Door het gebrek aan voldoende

¹¹ <http://911christiancenter.com/> (Geraadpleegd op 10-04-2012).

¹² <http://www.liveprayer.com/ddarchive3.cfm?id=2645> (Geraadpleegd op 11-04-2012).

eenheid, waardoor Ground Zero jarenlang als 'an open wound' (Kilde 2011: 305) bestond, was er discursieve ruimte voor groepen met een anti-islam agenda. Daarnaast hebben deze opvattingen voet aan de grond gekregen doordat ze gelegitimeerd werden met de drie betekenissen van Ground Zero als heilige grond die eerder beschreven zijn.

Een opvallende kwestie die hieruit voortvloeide was het plan van conservatieve pastoor Terry Jones om een dag te organiseren om korans te verbranden, welke uiteindelijk niet doorging na aanhoudende druk van onder meer andere conservatieve kerken. Zijn boodschap werd echter door vele mensen opgepikt: 'We believe that Islam is of the devil, that it is causing billions of people to go to hell, it is a deceptive religion, it is a violent religion and that is proven many, many times.' (Takim 2011: 137) Het zijn dit soort conservatief-christelijke personen die een aanzienlijke bijdrage leveren aan het demoniseren van de islam en in dat opzicht als *hate preachers* gekarakteriseerd kunnen worden (Takim 2011: 135). Het aantal anti-islamitische acties, protesten tegen nieuw te bouwen moskeeën en gewelddadigheden is sinds 9/11 gestegen (Greene 2010; Alsultany 2010; Takim 2011: 135; Nimer 2011: 80). In Texas vielen leden van een kerk moskeegangers verbaal aan en droegen ze teksten bij zich als 'Jesus hates muslims' (McGreal 2010). Het zijn deze acties, die veel verder gaan dan verzet tegen Park51, die erop duiden dat er ook sprake is van islamofobie, en niet enkel weerstand tegen de locatie van Park51.

De "mourning religion"-these

Carlin en Khan (2011) gaan dieper in op het fenomeen *American civil religion* door deze als onderdeel van de verklaring voor de controverse te beschouwen. *American civil religion* beschrijven zij, aan de hand van Bellah's (1967) theorie, als een heiliging van de natiestaat, waarbij deze het object van verering is. De "religie" bestaat verder uit allerlei heilige elementen, zoals plaatsen (Ground Zero) en personen (slachtoffers van de aanslagen). De natiestaat wordt op alle mogelijke vlakken (economisch, militair, moreel, cultureel) geïdealiseerd en als superieur beschouwd, ook wel patriottisme genoemd. In de VS is de *American civil religion* bovendien nauw verbonden met het protestantisme: het is als het ware de wil van God dat Amerika de supermacht (natiestaat) van de wereld is. De Amerikanen zijn in dit opzicht 'God's chosen people' (Morone 2003, in Carlin & Khan 2011: 122).

9/11 heeft deze idealisering, zekerheid en gevoel van superioriteit aangetast, zowel op militair (gevoel van veiligheid), economisch en symbolisch gebied (Low 2004: 329). De Twin Towers waren immers het symbool van de superioriteit van Amerika als economische grootmacht (Jia et. al.

2011: 1328). Bovendien waren de torens het iconografische symbool van New York en de VS, een fysiek herkenbaar punt in de *skyline* (Low 2004: 332). De aanslagen hebben de Amerikanen doen beseffen dat hun land niet zo krachtig en onaantastbaar is als ze eerst dachten (Carlin & Khan 2011: 121). Carlin en Khan (2011: 122) constateren dat in reactie op de aanslagen de Amerikanen geen rouwproces doormaken, maar een 'melancholic holding onto American civil religion – that is to say, this is a case of incomplete mourning'. Melancholie is, in navolging van Freuds gedachtegoed, een emotionele geestestoestand die, in tegenstelling tot rouw, een ambivalente relatie tot het object veronderstelt, in dit geval de *American civil religion*. Hoewel deze enerzijds is aangetast door de verliezen van 9/11, laat men deze *civil religion* niet los (wat in een rouwproces wel zou plaatsvinden). Het gevolg van deze tegenstrijdigheid is dat er een bepaalde woede tot stand gebracht wordt: het object van liefde/verering is immers deels aangetast. Deze woede, in eerste instantie interne woede vanwege de 'disillusionment', wordt in het geval van de Park51-controverse geëxternaliseerd en op moslims gericht (Carlin & Khan 2011: 123-124). De protesten tegen Park51 en andere moskeeën en de vandalistische acties tegen moskeeën zijn volgens Carlin & Khan (2011: 124) een uiting van 'cultural melancholic rage'. Dat veel Amerikanen niet in staat zijn fatsoenlijk te rouwen, en de verliezen zelfs ontkennen of zich nog steviger aan hun religie vastklampen, wijst erop dat ze niet kunnen leven met een gevoel van onzekerheid. Park51 is dan een herinnering aan de aantasting van de *American civil religion*, die de Amerikanen nog niet volledig willen, durven of kunnen accepteren (Carlin & Khan 2011: 126).

Jia, Karpen en Hirt (2011) hebben het in dit verband over de *Symbolic Group Completion*-these. Dit proces wordt in werking gezet als de positieve groepsidentiteit (*American civil religion*) aangetast wordt. In de VS is dit niet enkel het geval vanwege de terroristische aanslagen, maar ook vanwege andere processen zoals de economische crisis en afnemende internationale invloed, waardoor de superioriteit van Amerika op het wereldtoneel op losse schroeven is komen te staan (Jia et. al. 2011: 1327). Zelfs wanneer de bron van de identiteitsaantasting niet bij een specifieke *out-group* ligt, kan er een proces in werking treden waarbij de *out-group* benadeeld wordt door de *in-group* om de eigen identiteit te versterken. Evenals de *mourning religion*-these gaat het er om dat men in eerste instantie sociaal-psychologische frustratie en ongemak voelt vanwege de aantasting van de eigen groepsidentiteit: elk individu streeft namelijk een positieve identiteit na en vaak vervult de groepsidentiteit, een 'extension of the self', deze behoefte (Tajfel 1978, in Jia et. al. 2011: 1328; zie ook Chrysochoou 2004: 132). Chrysochoou (2004: 143) spreekt in dit verband over de *Relative Deprivation Theory*, waarbij de (geïdealiseerde) situatie uit het verleden vergeleken wordt met de huidige situatie. Zeker wanneer de situatie in het verleden geleidelijk verbeterde, en de verwachtingen van mensen daardoor toenamen, zorgen plotselinge veranderingen (de terroristische

aanslagen, maar ook de economische crisis) voor maximale gevoelens van 'relative deprivation', wat tot sociale onrust kan leiden.

Amerikanen reageren op deze aantasting door met behulp van 'various forms of in-group favoritism in relation to the target out-group' een sterke eigen identiteit te creëren (Jia et. al. 2011: 1328). De constructie van en weerstand tegen moslims (de *out-group*) is een element waardoor Amerikanen hun eigen identiteit kunnen versterken. De *in-group* bestaat namelijk enkel doordat er ook sprake is van een *out-group* en het negatief beoordelen van deze *out-group* draagt bij aan het ontwikkelen van een positieve *in-group* identiteit. Men deelt de sociale omgeving op in groepen om de perceptie van deze omgeving te simplificeren en te ordenen. Vervolgens kan er sprake zijn van contrastatie, oftewel het uitvergroten van verschillen en negatieve eigenschappen (het construeren van een positief verschil tussen de *in-group* en de *out-group*), zodat de eigen identiteit als relatief sterk, goed en positief ervaren kan worden (Chrysochoou 2004: 132-133).

Een manier om een positieve groepsidentiteit te ontwikkelen is volgens Jia, Karpen & Hirt (2011: 1328) via het proces van *Symbolic Group Completion*. Hier benadrukken personen dat ze in het bezit zijn van materiële objecten die op een sociaal herkenbare wijze symbool staan voor de identiteitskenmerken die aangetast en deels verloren zijn. Ground Zero is zo'n materieel object (namelijk grond) dat ingezet wordt om de eigen identiteit te versterken. Deze locatie, ook al is deze letterlijk vernietigd, verwijst voor veel mensen naar de hoogtijdagen van de VS en men wil deze psychologische, symbolische betekenis versterken om vast te kunnen houden aan de positieve groepsidentiteit uit de hoogtijdagen. Ground Zero, de fysieke locatie, heeft nog steeds de symbolische betekenis als voorheen, toen de Twin Towers er nog stonden en deze de politieke en economische superioriteit van Amerika representeerden. Er is, in de woorden van Carlin & Khan (2011: 122), sprake van een niet los kunnen laten, oftewel een 'melancholic holding onto American civil religion'. Park51 staat in dit opzicht symbool voor de *out-group*, want hoewel moslims in feite Amerikanen zijn, worden ze als de *out-group* gezien omdat ze dezelfde religie aanhangen als de terroristen. 'They have been found guilty by religious association' (Takim 2011: 138). Het centrum zou de symbolische integriteit van Ground Zero aantasten (Jia et. al. 2011: 1328).

Dat een aanzienlijk deel van de Amerikanen weerstand biedt aan Park51 heeft te maken met de mate van identificatie met en loyaliteit tegenover de groep. Ook de manier waarop mensen loyaal zijn aan de groep is bepalend voor de vraag of deze mensen een proces van *symbolic completion* zullen inzetten om de identiteit te versterken. Loyaliteit en identificatie in de vorm van eerbied, waarbij personen respect hebben voor en zich onderwerpen aan groepsnormen, symbolen en leiderschap, zou het meest voor *symbolic completion* zorgen. Dit in vergelijking met de drie andere

vormen van loyaliteit en identificatie (Roccas et. al. 2008, in Jia et. al. 2011: 1329): belang (in hoeverre mensen de groepsidentiteit als essentieel voor hun persoonlijke identiteit zien), toewijding (in hoeverre mensen bereid zijn de groep te bevoorstellen) en superioriteit (in hoeverre mensen hun groep als beter dan andere groepen zien). Uiteraard is er in de praktijk altijd sprake van een combinatie van bovengenoemde vier elementen. Alleen wanneer eerbied (relatief) sterk is, is er eerder kans dat een proces van *symbolic completion* in werking treedt.

Politisering

'It stabs hearts.' (Sarah Palin via Twitter, in Lamster 2010)

Een veelgehoord punt van kritiek is dat Ground Zero en de moskee-kwestie doelbewust gepolitiseerd zijn. Religieuze leiders zouden het inzetten van Park51 in de propaganda-campagnes ervaren als een politieke exploitatie in verkiezingstijd (McGreal 2010). In de zomer van 2010 gingen republikeinse politici deze kwestie inzetten als onderdeel van hun campagnes (Lamster 2010). Ze maakten strategisch gebruik van de emoties die de kwestie indertijd losmaakte, door hun eigen visie op de 'Ground Zero mosque' te profileren. Gouverneur van New York George Pataki streefde er in 2010 naar een derde termijn binnen te slepen, waarvoor hij de herbouw van Ground Zero gebruikte. Tegenstanders bekritiseerden hem om zijn aanpak, waardoor een emotioneel geladen plek en kwestie ingezet werden om politieke verschillen te duiden en tegenstanders tegen te werken. Weinig verrassend is dat 76% van de Republikeinen tegen Park51 is, terwijl dit onder Democraten ongeveer de helft is (Rasmussen Poll 2010; zie ook Nimer 2011: 79). Demonisering van de islam gebeurt dan ook veelal door de 'right wing'; de conservatieven (Sharma 2010; Takim 2011: 133).

Er ontstond een controverse in reactie op de uitspraken van Obama, die verwees naar het recht op godsdienstvrijheid voor iedereen (2010). Verschillende media en politici, met voorop Sarah Palin, zaten hier direct bovenop. Palin zei dat moslims wel het recht hebben op het bouwen van een eigen centrum, maar vroeg zich af of ze het wel zouden moeten doen. Obama gebruikt in reactie hierop het excuus dat het niet zijn taak is om zich uit te drukken over elk lokaal project (Parker 2011). Deze poging om een zekere neutraliteit in acht te nemen is lastig in de Amerikaanse politiek, omdat het christelijke geloof daar, ondanks de officiële scheiding van kerk en staat, een prominente rol in speelt. Gebeurtenissen en politieke ideeën worden geregeld in christelijke termen *geframet*.

Voorstanders

Op het eerste gezicht lijkt Park51 een mislukking, zelfs voordat het gebouwd is: de doelstellingen van de initiatiefnemers zijn verbroedering, eenheid, pluralisme en interreligieuze dialoog. Alleen al de plannen hebben echter een averechts effect; deze verdelen de VS, tot en met de eigen moslimgemeenschap toe, en hebben tot meer vijandigheid tegenover de islam geleid (Christian Science Monitor's Editorial Board 2010).

Hoewel de tegenstanders gebruik maken van het argument dat de terroristen een overwinning binnenslepen als Park51 gebouwd wordt, menen sommige voorstanders dat het argument juist de andere kant op gaat: 'The failure to build the mosque, Dowd perversely declared, would be a triumph for those who hate America: "the ultimate victory for Osama and the 9/11 hijackers is the moral timidity that would ban a mosque."' (Bottum 2010).

Een veelvoorkomend argument van de voorstanders is dat er al decennia-lang moskeeën nabij (en zelfs in) de Twin Towers gesitueerd zijn, en dat niemand hier ooit wat over gezegd heeft (Simmons 2010). Ook vragen voorstanders zich af hoe ver de bescherming van Ground Zero gaat, aangezien er ook erotische winkels en uitgaansgelegenheden in buurt zijn (Haberma 2010). Een stripper van een bar, drie 'blocks' van Ground Zero verwijderd, vraagt zich af: 'I don't know what the big deal is. If there's anything truly offensive at Ground Zero, it's the endless parade of vendors hawking tawdry 9/11 ephemera to tourists.' (Lamster 2010; zie ook Low 2004: 329) Voorstanders vragen zich af wat de juiste manier is om het gedachtegoed aan de slachtoffers te beschermen en of er wel een juiste manier is. Duidelijk is wel dat bestaande moskeeën in de buurt van Ground Zero van een andere orde zijn dan een islamitisch centrum dat deels in reactie op 9/11 en de nasleep wordt gebouwd.

In deze lijn ligt ook het argument van afstand, dat in feite het kernbezwaar van de tegenstanders vormt. Momenteel ligt het centrum twee 'blocks' van Ground Zero verwijderd, maar voorstanders vragen zich af of vier 'blocks' wellicht wel acceptabel zou zijn (Haberma 2010; Kilde 2011: 298). Er lijkt geen (eenduidig) antwoord te zijn op deze vraag uit het kamp van de tegenstanders.

Op de bijeenkomst van *Community Board 1*, bestaande uit mensen die Lower Manhattan representeren, werd er met 29 stemmen tegen 1 voor het initiatief gestemd. Er waren 10 onthoudingen. Lid van deze *Community Board* Rob Townley noemde Park51 een 'seed of peace' (Sanchez 2010).

Het gros van de Amerikaanse moslims is voor het centrum. Een onderzoek van *Pew Research* laat zien dat 81% van de respondenten op de hoogte is van de controverse rondom Park51 in New York. Van diegenen die op de hoogte zijn, vindt 71% dat de bouw toegestaan moet worden. 20% vindt dat het niet toegestaan moet worden en 15% vindt dat het weliswaar toegestaan moet worden, maar dat het desalniettemin een slecht idee is. Lokale religieuze leiders van verschillende confessionele stromingen zijn grotendeels voor Park51 (Hernandez 2010), maar ook hier heerst er verdeeldheid. Prominente katholieken zien een parallel met het verleden, toen de katholieken eind 18^e eeuw met eenzelfde controverse te maken hadden. De dominante protestanten in de VS waren indertijd bang dat aartsvijand van de democratie - de paus - een katholieke kerk zou financieren. In de Park51-controverse is men bang dat buitenlandse oliesheiks, die tevens terroristen financieel zouden ondersteunen, het centrum financieren (Takim 2011: 136). Katholieken waren in die tijd tweederangs burgers. Katholieken menen dan ook dat hun kerk moet helpen voorkomen dat een gelijksoortig iets de moslims in de 21^e eeuw overkomt (Vitello 2010B)

Founding principles

'Muslims have the same right to practice their religion as anyone else in this country. That includes the right to build a place of worship and a community center on private property in lower Manhattan, in accordance with local laws and ordinances. This is America, and our commitment to religious freedom must be unshakeable. The principle that people of all faiths are welcome in this country, and will not be treated differently by their government, is essential to who we are. The writ of our Founders must endure.' (President Barack Obama, in Pellegrini 2010)

Voorstanders van Park51 lijken zich te generen voor de bekrompen visie van de tegenstanders. De manier waarop er met moslims wordt omgegaan, wordt als 'anti-Amerikaans' bestempeld. Het zou afwijken van de 'founding principles', zoals deze door de Founding Fathers eind 18e eeuw opgesteld zijn in de grondwet (Derr 2010; Simmons 2010; Jackson 2011: 93). Burgemeester Bloomberg van New York, één van de meest vocale voorstanders in het debat (Carlin & Khan 2011: 116), meende: 'We would be untrue to the best part of ourselves—and who we are as New Yorkers and Americans—if we said 'no' to a mosque in Lower Manhattan.' (Bottum 2010: 3) Er wordt door deze mensen aanspraak gemaakt op veronderstelde kenmerken van de VS: tolerantie en religieuze vrijheid. In de praktijk maken racisme en uitsluiting echter evenveel onderdeel uit van de Amerikaanse samenleving als vrijheid en gelijkheid (Jackson 2011: 95).

Pluralisme en tolerantie: wij tegen zij

Evenals de groep die zich tegen Park51 heeft gekeerd, maken de voorstanders gebruik van een wij-zij constructie. Onder 'wij' verstaan zij echter de gematigde moslims en de niet-islamitische Amerikanen tegenover 'zij', namelijk de extremistische moslims. In dit geval worden moslims niet over een kam geschoren en ziet men zelfs de waarde in van de grote groep gematigde moslims om radicalisme tegen te gaan. Het heterogene en pluralistische karakter van 'de islam' wordt hierdoor erkend. Daarnaast wordt ook pluralisme in de Amerikaanse samenleving erkend, door deze moslims positief te beschouwen. Pluralisme gaat volgens Derr (2010) 'about more than just allowing differing communities to bump up against each other. It's about making room for each other so that we can create a space of mutual learning, co-inquiry and equipotency.' Het ruimte maken voor elkaar, elkaar tolereren, impliceert dat iedereen dezelfde kansen krijgt, en niet dat een dominante meerderheid bepaalt tot waar de vrijheid strekt. Esposito en Derr (2010) verwijzen in dit verband beide naar de geschiedenis, waarin scheve machtsverhoudingen tot periodes van 'scapegoating' en discriminatie hebben geleid (zoals tegen de joden, en de Japanners na WOII) (Takim 2011: 133). We zouden nu toch wel beter moeten weten, luidt het argument.

Voorstanders verwijzen ook naar onderzoeken waaruit blijkt dat moslims in de VS goed geassimileerd zijn: ze hebben een hoog onderwijs- en inkomensniveau, maar delen ook Amerikaanse waarden en normen, zoals hard werken. Bovendien verwerpen Amerikaanse moslims radicalisme grotendeels (Pew Research Center 2007). Sinds 9/11 is er bovendien geen toename van woede of vervreemding van moslims in Amerika (Pew Research Center 2011). Initiatiefnemer imam Feisal Abdul Rauf zou volgens de meeste voorstanders te veel onder een vergrootglas worden gelegd. Mensen die hem ontmoet hebben of zijn preken hebben bijgewoond, vinden het simpelweg belachelijk wat er soms over de man gezegd wordt (Scherer 2010).

Conclusie

De centrale onderzoeksvraag in deze scriptie is 'Wat maakt het Cordoba House/Park51 controversieel?'. Park51, dat in de buurt van Ground Zero gebouwd wordt, moet volgens initiatiefnemer imam Feisal Abdul Rauf een gemeenschapscentrum worden met faciliteiten variërend van sport en ontspanning tot cultuur, intercultureel en –religieus contact en gebedsmogelijkheden, waaronder een islamitische gebedsruimte. Het doel van deze faciliteiten is het bij elkaar brengen van mensen met verschillende achtergronden om op die manier een betere, meer harmonieuze samenleving te bevorderen. Het feit dat het centrum zo dicht bij Ground Zero zal komen, dat het initiatief en de initiatiefnemer een islamitische achtergrond hebben en dat er een grote gebedsruimte voor moslims in het gebouw komt, stuit veel Amerikanen tegen de borst. Niettemin zijn er ook veel Amerikanen, en zelfs nabestaanden van 9/11-slachtoffers, die het initiatief nadrukkelijk steunen. Alleen al het gegeven dat een groot deel van de Amerikaanse samenleving voorstander is van het initiatief en een groot deel tegenstander, maakt Park51 controversieel. De vraag is wat er achter deze standpunten schuilgaat.

Een nadere bestudering van de kwestie maakt duidelijk dat zowel voor- als tegenstanders geen homogene groep vormen. Bovendien valt op dat zowel voor- als tegenstanders de betekenisgeving aan Ground Zero en 9/11 in grote lijnen delen. 9/11 (en daardoor ook Ground Zero) heeft voor bijna alle Amerikanen namelijk een collectief-traumatische en emotionele betekenis en Ground Zero is voor veel Amerikanen 'hallowed ground' door de grote verliezen van 9/11, zowel op het gebied van de slachtoffers als op symbolisch gebied. Dat de Amerikanen in de kwestie Park51 dergelijke verschillende opvattingen innemen heeft onder meer te maken met persoonlijke situaties, politieke, religieuze en ethische opvattingen, de woonafstand tot Ground Zero, de mate en manier van identificatie met de *American civil religion* en de mate waarin 9/11 verwerkt is.

Een groot deel van de tegenstanders beweert niet tegen de islam of het centrum *an sich* te zijn, maar tegen de locatie nabij Ground Zero. Zij menen dat de initiatiefnemers het grondwettelijke recht hebben om Park51 te bouwen, maar dat dit moreel niet goed is. Ground Zero is heilige grond en om die reden zou er geen islamitisch centrum in de buurt gebouwd moeten worden. Deze heilige betekenis is via een sociaal-discursief en sociaal-handelingsproces (herdenkingen) tot stand gekomen, waarbij het verlies van veel onschuldige levens de basis vormt. Ground Zero wordt door velen ook wel een begraafplaats genoemd. Deze heiligheid wordt in stand gehouden door het construeren van zogenaamde taboes, waaronder de bouw van Park51, die de heiligheid zouden aantasten. Christenen hebben de heilige status van Ground Zero letterlijk genomen toen er twee balken in de vorm van een kruis gevonden werden in het puin. God zou direct aanwezig zijn op deze

plek, waardoor Ground Zero een specifiek christelijke vorm van heiligheid kreeg. Een islamitisch centrum nabij valt daar volgens hen niet mee te rijmen.

Voor sommigen symboliseert Ground Zero de aantasting (het gedeeltelijke verlies) van iets anders, zoals het gevoel van veiligheid of de *American civil religion* (mourning-religion these). De *American civil religion* is een fenomeen waarbij de natiestaat (de VS) op alle vlakken als superieur en zelfs bijna als heilig wordt beschouwd. Het protestantisme, in Amerika sterk vertegenwoordigd onder bevolking en politici, neemt een belangrijke plek in binnen de idealisering van de natiestaat. Ten eerste maakt de protestants-christelijke traditie deel uit van de Amerikaanse cultuur, welke in zijn geheel als superieur gezien wordt. Ten tweede bestaat er het idee dat de Amerikanen door God uitverkoren zijn om de machtigste natie ter wereld te zijn. De aanslagen van 9/11 hebben de *American civil religion* aangetast doordat Amerika niet eerder zo kwetsbaar is gebleken, de symbolen van Amerika's macht (de Twin Towers) verwoest werden en een vreemde religie op dat moment zegevierde over de *American civil religion*. De plek waar de Twin Towers stonden is, hoewel vernietigd, heilig door wat de plek symboliseerde (Amerikaanse superioriteit). Veel Amerikanen willen de aantasting ervan echter niet volledig erkennen en verwerken, waardoor er een bepaalde collectieve woede (frustratie) is ontstaan die zich op de moslimgemeenschap heeft gericht. Er is dus sprake van een complexe tegenstrijdigheid waarbij de Amerikanen wel beseffen dat 9/11 hun superioriteit aangetast heeft, maar dit als het ware niet willen accepteren. Het lijkt alsof deze worsteling van de Amerikanen – het niet willen of kunnen accepteren van de aantasting van hun *civil religion* – een uitweg vond in de Park51 controversie, waarbij het Park51 initiatief een gevoelige herinnering aan of confrontatie met de aantasting van de *American civil religion* is.

Het verzet tegen Park51 kan worden gezien als onderdeel van de poging van Amerikanen om in reactie op de 9/11-aanslagen een positieve groepsidentiteit (voor een groot deel bestaande uit de *American civil religion*, welke dus aangetast is) te behouden. Dit gebeurt door de *in-group* positief af te zetten tegenover de *out-group*. Het effect hiervan is groter als de *out-group* (moslims) als homogeen en negatief voorgesteld wordt. Er wordt, onder meer via stereotypering, geen onderscheid gemaakt tussen extremistische en gematigde moslims en de sociale categorie 'moslim' wordt, onder meer door *othering* en des-identificatie, als afwijkend van het Amerikaan-zijn en soms zelfs als anti-Amerikaans gezien. Als hier sprake van is, spreekt men van islamofobie. Islamofobie komt in gradaties en verschillende vormen voor, waardoor de categorisering van de tegenstanders van Park51 niet zo eenduidig is. Niettemin vallen er twee hoofdgroepen te onderscheiden: de eerder genoemde groep die niet tegen de islam maar tegen de locatie van Park51 is, en de groep die zowel tegen de locatie als tegen de islam en moslims in het algemeen is. Deze laatste groep is islamofob

en uit dit expliciet. Binnen deze groep zijn er mensen die moslims als afwijkend van het Amerikaans zien, maar ook mensen die moslims als een bedreiging voor de VS zien: moslims zouden anti-Amerikaans zijn. Maar zoals gezegd kan islamofobie ook minder expliciete vormen aannemen. Degenen die enkel een bezwaar tegen de locatie van Park51 zeggen te hebben, vertonen namelijk ook een kenmerk van islamofobie: het onvoldoende onderscheid maken tussen de gematigde moslims (die 9/11 verachten en Park51 geïnitieerd hebben) en extremistische moslims.

Naast de hierboven beschreven betekenissen van 9/11 en Ground Zero en de achterliggende processen, is de lokale Park51-kwestie zo groot geworden door de ongekeerde media-aandacht en politieke aandacht. Hierdoor is de indruk gewekt dat elke Amerikaan een mening heeft of moet hebben over de kwestie en dat er bovendien weinig ruimte is om een daadwerkelijke middenpositie in te nemen, oftewel neutraal tegenover Park51 te staan. Hoewel sommige media en academische bronnen de indruk wekken dat de opvatting dat enkel de locatie van het centrum verwerpelijk is een middenpositie of compromis-positie zou inhouden, lijkt deze positie bij nader inzien niet zo gematigd. Naast het feit dat er een sluimerende vorm van islamofobie aan ten grondslag ligt, laten deze mensen het tolerantie beginsel naast zich liggen door in hun protesten de initiatiefnemers van Park51 nadrukkelijk te vragen het grondwettelijke recht op godsdienstvrijheid te onderwerpen aan de heilige betekenis van Ground Zero en het trauma van 9/11.

De voorstanders van Park51, die het initiatief wenselijk achten, onderbouwen hun positie met de waarde en zelfs onmisbaarheid van interreligieus en –cultureel contact (juist sinds 9/11), het onderscheid tussen gematigde en extremistische moslims, de waarde van goed contact met deze groep gematigde moslims (bijvoorbeeld om extremisme tegen te gaan) en principes van tolerantie en godsdienstvrijheid. Binnen de groep voorstanders bevinden zich ook mensen die Park51 niet direct als wenselijk zien: deze mensen zijn niet islamofob, maar zien de islam bijvoorbeeld niet als de juiste (ware) religie, omdat ze zelf christen of atheïst zijn. Niettemin tolereren ze het centrum: ze vinden dat het centrum op basis van het grondwettelijke recht op godsdienstvrijheid of op basis van andere overwegingen in de praktijk wel recht van bestaan heeft. In het spectrum van voor- en tegenstanders lijkt deze laatste positie zich het meest in het midden te bevinden.

Het in aanbouw zijnde gemeenschapscentrum Park51 heeft de gemoederen in de VS flink doen oplaaien. Hoewel de reacties en meningen ver uit elkaar liggen, zijn de meeste in zekere zin wel te begrijpen. Ze laten bovendien zien welke impact de gebeurtenissen van 9/11 hebben gehad op het denken over moslims en welke betekenis Ground Zero heeft. De indeling wat betreft opvattingen die hier is gehanteerd, is verhelderend, maar neemt niet weg dat hiertussen grote grijze gebieden bestaan. Duidelijk is wel dat islamofobie, in al haar gradaties en verschijningsvormen, sinds 9/11 aan

een opmars bezig is en dat Park51 een katalysator was voor de uiting van deze gevoelens. Niettemin stemt het hoopvol dat dit soort reacties tegenreacties tot stand brengen van mensen die in de kracht van verbroedering geloven. Dat de initiatiefnemers het plan voort blijven zetten is een teken van daadkrachtigheid. Het blijft echter de vraag of deze voortzetting op de langere termijn goed uitpakt en de oorspronkelijke doelen van Park51 gerealiseerd zullen worden, of dat het juist averechts zal werken door nog meer negativiteit ten aanzien van moslims zal creëren.

Bibliografie

<http://911christiancenter.com/> (Geraadpleegd op 10-04-2012).

<http://abcnews.go.com/Politics/anti-muslim-rhetoric-free-speech-hate-speech/story?id=11519631#.T4WHB1E5K8B> (Geraadpleegd op 11-04-2012).

http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/spain_1.shtml (Geraadpleegd op 19-02-2012).

www.cordobainitiative.org (Geraadpleegd op 19-02-2012).

CBS 60 Minutes, 30-09-2001. <http://www.youtube.com/watch?v=6DMhzsUKr2s> (Geraadpleegd op 19-02-2012).

<http://www.liveprayer.com/ddarchive3.cfm?id=3085> (Geraadpleegd op 11-04-2012).

<http://www.liveprayer.com/ddarchive3.cfm?id=2645> (Geraadpleegd op 11-04-2012).

<http://park51.org/> (Geraadpleegd op 19-02-2012).

<http://park51nyc.blogspot.com/p/why-now.html> (Geraadpleegd op 19-02-2012).

http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/people/r/feisal_abdul_al_rauf/index.html (Geraadpleegd op 19-02-2012).

Abdul Rauf, Feisal (2010) A Cordoba Initiative project. Justification & theory of sharia law. How the American Declaration of Independence, Bill of Rights and Constitution are consistent with Islamic jurisprudence. In: *University of St. Thomas Law Journal*. Vol: 7, Nr: 3 (pp. 452-510).

Alsultany, Evelyn (2010) *The 'Ground Zero mosque' controversy and 'post-race' racism*. Bron: <http://hemisphericinstitute.org/devotion/2010/10/the-%E2%80%9Cground-zero-mosque%E2%80%9D-controversy-and-fpa%E2%80%9Cpost-race%E2%80%9D-racism/> (Geraadpleegd op 26-02-2012).

Barnard, Anne (2010) *Imam says moving center could spur radicals*. Bron: <http://www.nytimes.com/2010/09/09/nyregion/09mosque.html?ref=nyregion> (Geraadpleegd op 27-02-2012).

Beutler, Brian (2010) *Is the term 'Ground Zero mosque this year's 'death panel'?* Bron: <http://tpmdc.talkingpointsmemo.com/2010/08/is-the-term-ground-zero-mosque-this-years-death-panel.php> (Geraadpleegd op 28-02-2012).

Bottum, Joseph (2010) Holy war over Ground Zero. In: *First things, a monthly journal of religion & public life*. Vol: 0, Nr: 206 (pp. 3-4). Bron: <http://web.ebscohost.com.proxy.library.uu.nl/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=d6995a12-6f1b-45c7-9344-b9f15cd2a1a7%40sessionmgr115&vid=2&hid=112> (Geraadpleegd op 24-02-2012).

Carlin, Nathan & Khan, Heba (2011) Mourning, memorials and religion: a psychoanalytic perspective on the Park51 controversy. In: *Religions*. Vol: 2, Nr: 2 (pp. 114-131).

- Cohen, Mark R. (2010) *The meaning of 'Cordoba': can it really symbolize religious tolerance?* Bron: http://www.huffingtonpost.com/mark-r-cohen/the-meaning-of-cordoba_b_707973.html (Geraadpleegd op 23-02-2012).
- Derr, John (2010) *Beyond the scapegoating of Islam: returning to the American Dream*. Bron: http://www.huffingtonpost.com/jason-derr/beyond-the-scapegoat-retu_b_690249.html (Geraadpleegd op 23-02-2012).
- Esposito, John L. (2010) *Islamophobia in America: where do we go from here?* Bron: http://www.huffingtonpost.com/john-l-esposito/islamofobie-in-america-w_b_690613.html (Geraadpleegd op 23-02-2012).
- Grant, A.J. (2005) Ground Zero as holy ground and prelude to holy war. In: *The Journal of American Culture*. Vol: 28, Nr: 1 (pp. 49-60).
- Greene, Richard A. (2010) *U.S. Muslims underestimate 9/11 effect, Muslim thinker warns*. Bron: <http://religion.blogs.cnn.com/2010/08/05/u-s-muslims-underestimate-911-effect-muslim-thinker-warns/> (Geraadpleegd op 24-02-2012).
- Haberman, Clyde (2010) *Near Ground Zero, the sacred and the profane*. Bron: http://www.nytimes.com/2010/05/28/nyregion/28nyc.html?_r=1&scp=3&sq=ground%20zero%20 (Geraadpleegd op 24-02-2012).
- Hayward, Keith & Morrison, Wayne (2002) Locating 'Ground Zero': caught between the narratives of crime and war. In: Strawson, John (ed.) *Law after Ground Zero*. Londen: The GlassHouse Press. (pp. 139-157).
- Hernandez, Javier C. (2010) *Archbishop offers mediation for Islamic center*. Bron: <http://www.nytimes.com/2010/08/19/nyregion/19dolan.html?ref=javierhernandez> (Geraadpleegd op 27-02-2012).
- Jackson, Sherman A. (2011) Muslims, Islam(s), race, and American islamophobia. In: Esposito, John L. & Kalin, Ibrahim (eds.) *Islamophobia. The challenge of pluralism in the 21st century*. New York: Oxford University Press. (pp. 93-106).
- Jia, Lia, Karpen, Samuel C. & Hirt, Edward R. (2011) Beyond anti-Muslim sentiment: opposing the Ground Zero mosque as a means to pursuing a stronger America. In: *Psychological Science*. Vol: 22, Nr: 10 (pp. 1327-1334).
- Kilde, Jeanne H. (2011) The Park51/Ground Zero controversy and sacred sites as contested space. In: *Religions*. Vol: 2, Nr: 3 (pp. 297-311).
- Knickerbocker, Brad (2010) Muslims tread carefully around proposed mosque near Ground Zero. In: *Christian Science Monitor*. Bron: <http://web.ebscohost.com.proxy.library.uu.nl/ehost/detail?vid=2&hid=7&sid=a4d2e834-a947-4dcc-af5b-2492c37e5a98%40sessionmgr14&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=53392893> (Geraadpleegd op 24-02-2012).

- Lacayo, Richard (2002) The battle for ground zero. In: *Time*. Vol: 159, Nr: 21 (pp. 36-40).
- Lamster, Mark (2010) Proposed muslim center near Ground Zero stirs up an offensive. In: *Architectural Review*. Vol: 228, Nr: 1364 (pp. 25-26).
- Low, Setha M. (2004) The memorialization of September 11: Dominant and local discourses on the rebuilding of the World Trade Center site. In: *American Ethnologist*. Vol: 31, Nr: 3 (pp. 326-339).
- McGreal, Chris (2010) *Ground Zero mosque plans 'fuelling anti-Muslim protests across USA.'* Bron: <http://www.guardian.co.uk/world/2010/aug/12/ground-zero-mosque-islamofobie> (Geraadpleegd op 23-02-2012).
- Millar, A. (2010) *The Ground Zero mosque protest. What the MSM chose to ignore.* Bron: <http://www.stonegateinstitute.org/1509/ground-zero-mosque-protest> (Geraadpleegd op 24-02-2012).
- Nimer, Mohamed (2011) Islamophobia and anti-Americanism: measurements, dynamics and consequences. In: Esposito, John L. & Kalin, Ibrahim (eds.) *Islamophobia. The challenge of pluralism in the 21st century*. New York: Oxford University Press. (pp. 77-92).
- Nobel, Philip (2004) *Sixteen acres. Architecture and the outrageous struggle for the future of Ground zero*. New York: Metropolitan Books. Bron: <http://faculty.cua.edu/johnsong/hscst101/readings-pdf/nobel-12.pdf>
- O'Connor, Donna Marsh (2010) *9/11 meant the end of summer.* Bron: <http://www.guardian.co.uk/world/2010/sep/11/ground-zero-mosque-marsh-oconnor?INTCMP=ILCNETTXT3487> (Geraadpleegd op 23-02-2012).
- Parker, Suzi (2011) *Sarah Palin questions Obama's support for Ground Zero mosque.* Bron: <http://www.politicsdaily.com/2010/08/14/sarah-palin-questions-obamas-support-for-ground-zero-mosque/> (Geraadpleegd op 27-02-2012).
- Pellegrini, Ann (2010) *Difference, democracy and the feeling of fairness: some observations on the Cordoba house controversy.* Bron: <http://hemisphericinstitute.org/devotion/2010/11/difference-democracy-and-the-feeling-of-fairness-some-observations-on-the-cordoba-house-controversy/> (Geraadpleegd op 27-02-2012).
- Perlez, Jane (1993) Pope orders nuns out of Auschwitz. Bron: <http://www.nytimes.com/1993/04/15/world/pope-orders-nuns-out-of-auschwitz.html> (Geraadpleegd op 13-04-2012).
- Pew Research Center Publications (2007) *Muslim Americans: middle class and mostly mainstream.* Bron: <http://pewresearch.org/pubs/483/muslim-americans> (Geraadpleegd op 26-02-2012).
- Pew Research Center Publications (2011) *Muslim Americans: no signs of growth in alienation or support for extremism.* Bron: <http://www.people-press.org/2011/08/30/muslim-americans-no-signs-of-growth-in-alienation-or-support-for-extremism/?src=prc-headline> (Geraadpleegd op 26-02-2012).

- Rainer, Forst (2007) *Toleration*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Bron: <http://plato.stanford.edu/entries/toleration/#FouConTol> (Geraadpleegd op 16-04-2012).
- Rasmussen Poll: *54% oppose mosque near Ground Zero* (2010). Bron: http://www.myfoxny.com/dpps/news/local_news/manhattan/Rasmussen-Poll-Most-Oppose-Mosque-Near-Ground-Zero_8789239 (Geraadpleegd op 26-02-2012).
- Robins, Jonathan (2010) *Sky News Online*. Bron: <http://news.sky.com/home/world-news/article/15638619> (Geraadpleegd op 11-04-2012).
- Sanchez, Ray (2010) *Despite protests, mosque plan near 9/11 site wins key vote*. Bron: <http://abcnews.go.com/US/mosque-plan-clears-hurdle-protests/story?id=10747570#.Ty54dsVvu8A> (Geraadpleegd op 26-02-2012).
- Scharr, Jillian (2010) *Most New Yorkers oppose Ground Zero mosque: poll*. Bron: <http://www.nbcnewyork.com/news/local/New-Yorkers-Oppose-Ground-Zero-Mosque-Poll-97602569.html> (Geraadpleegd op 23-02-2012).
- Scherer, Ron (2010) *The man behind the mosque near Ground Zero: who is Feisal Abdul Rauf?* In: *Christian Science Monitor*. Bron: <http://web.ebscohost.com.proxy.library.uu.nl/ehost/detail?vid=2&hid=7&sid=bb1809c4-36e0-4082-bae3-42306230e34a%40sessionmgr4&bdata=JnNpdGU9ZWlhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=53392890> (Geraadpleegd op 19-02-2012).
- Sharma, Parvez (2010) *America's Imam and his problematic mosque: a muslim viewpoint*. Bron: http://www.huffingtonpost.com/parvez-sharma/americas-imam-and-his-pro_b_689821.html (Geraadpleegd op 23-02-2012).
- Simmons, Russell (2010) *The sacred ground of deep seated hate*. Bron: http://www.huffingtonpost.com/russell-simmons/the-sacred-ground-of-deep_b_691001.html (Geraadpleegd op 23-02-2012).
- Staff writers (2010) *Anger over mosque plan for Ground Zero*. Bron: <http://www.heraldsun.com.au/news/breaking-news/anger-over-mosque-plan-for-ground-zero/story-e6frf7jx-1225866534163> (Geraadpleegd op 24-02-2012).
- Takim, Liyakat (2011) *The Ground Zero mosque controversy: implications for American Islam*. In: *Religions*. Vol: 2, Nr: 2 (pp. 132-144).
- The Monitor's Editorial Board (2010) *How to get past the zero-sum debate over planned mosque near Ground Zero*. In: *Christian Science Monitor*. Bron: <http://web.ebscohost.com.proxy.library.uu.nl/ehost/detail?vid=2&hid=112&sid=caaec48c-c060-416c-86fa-b174122abb70%40sessionmgr104&bdata=JnNpdGU9ZWlhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=52921079> (Geraadpleegd op 24-02-2012).
- Vitello, Paul (2010A) *For high holy days, rabbis weigh their words on proposed Islamic center*. Bron: <http://www.nytimes.com/2010/09/09/nyregion/09jews.html?ref=> (Geraadpleegd op 27-02-2012).

Vitello, Paul (2010B) *In fierce opposition to a muslim center, echoes of an old fight*. Bron: http://www.nytimes.com/2010/10/08/nyregion/08zero.html?_r=1&adxnnl=1&ref=paul_vitello&adxnnlx=1328450559-boExCdyh4Qne7MITtWD5gg (Geraadpleegd op 27-02-2012).

Walton, Jeremy F. (2010) *Rethinking 'Islamic' – notes on religious pluralism in the present*. Bron: <http://hemisphericinstitute.org/devotion/2010/10/rethinking-%E2%80%9Cislamic%E2%80%9D%E2%80%94notes-on-religious-pluralism-in-the-present/> (Geraadpleegd op 27-02-2012).